

آذر ماه ۱۳۹۷

بررسی نقوش و نمادهای برگرفته از طبیعت در آثار سنتی ایرانی

مرضیه فیروز زارع^۱، هاله مشعوف^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

(marzieFiroozzare@gmail.com)

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

(haleh_mashoof@yahoo.com)

چکیده:

حضور گسترده‌ی نگاره‌های گیاهی در هنر ایران را باید در باور کهن تقدیس گیاهان و احترام عمیق و فراوان ایرانیان به طبیعت جست‌وجو کرد. در تمام اعصار، گل‌ها و نگاره‌های تزئینی را بر اشیاء و ساختمان‌ها ترسیم کرده‌اند. خالقان این آثار، دریافت درونی خویش را از جهان پیرامون نمودار ساختند و در بسیاری از اشیاء و بناهای تاریخی، این نقوش را به‌تنهایی و یا در ترکیب با سایر نقوش (حیوانی، انسانی و هندسی) به کار می‌بردند. این پژوهش که به روش توصیفی - تحلیلی و به شیوه‌ی کتابخانه‌ای تنظیم شده است، به معرفی و بررسی نقوش و نمادهای برگرفته از طبیعت همچون: (گل‌ها و گیاهان، درخت، آب، آتش، خورشید) در آثار سنتی ایرانی می‌پردازد. نقوش و نمادهای پررمزوراز ایرانی ثمره‌ی دسترنج مردمانی است که با عشق، شوریدگی و تلاش مضاعف خویش در طی قرون گذشته بر صفحه‌ی روزگار رقم‌زده‌اند. شناخت و بررسی این نقوش به‌عنوان حرکتی زیربنایی می‌تواند سهم بسزایی در رشد و ارتقاء دیدگاه‌ها و معرفی این نمادها داشته باشد که کمتر موردتوجه قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: نقوش و نمادها - طبیعت - آثار سنتی - ایران

مقدمه

نقش نماد در زندگی بشر، چنان پرنرنگ و برجسته است که هرگز در پیچ‌وخم زندگی و زمان گم نمی‌شود. تاریخ‌مصرف ندارد، قومیت هم نمی‌شناسد. هرچند ممکن است با گذر زمان، به تدریج به ژرفای باریک و تاریک ناخودآگاه انسان نمادپرداز و اسطوره اندیش راه یابد و بخشی از گنجینه عظیم نیروهای روانی وی شود. انسان‌ها همواره در طول تاریخ، با ابزارهای نمادین ارتباط برقرار می‌کنند. نمادها دنیای پیرامون ما را، همچون هوا - که به‌شدت حیات ما بدان وابسته است - احاطه کرده است. نماد در طول تاریخ چنان با فرهنگ عامه عجین شده است که در بسیاری از مواقع، برای درک و فهم یک فرهنگ، چاره‌ای جز فهم نمادهای آن نداریم. یک قوم‌شناس خوب و ماهر، حتماً باید یک نماد شناس مجرب باشد. هرچه به گوشه‌ها و زوایای روشن و تاریک تاریخ و زندگی اجتماعی بشر سرک بکشیم، و نقش نمادها و نمادگرایی را در زندگی او با دقت ردیابی کنیم، و نقش نمادها را در زندگی مردم در فرهنگ‌های گوناگون رصد کنیم، بیشتر به‌ضرورت درک و بازآفرینی و رمزگشایی مفاهیمی که در نمادها نهفته است، پی می‌بریم. [1] در این پژوهش سعی در بررسی نقوش و نمادهای برگرفته از طبیعت در آثار سنتی ایران را داریم. زیرا، طبیعت دستاورد بهترین معمار یعنی خداوندگار است و اغلب برای معماران بهترین سرچشمه الهام بوده است. انسان در طول تاریخ همواره سعی کرده تا با بهره‌گیری از دانش خود به رازهای اجزاء این مجموعه بزرگ پی برده تا با شناخت هر چه بیشتر آن‌ها، علاوه بر افزون کردن دانش